

## مسیح - مسیحیان



تجربه موفق امام صدر به عنوان یک روحانی فاضل و برجسته حوزه علمیه قم در لبنان و به تبع آن بسیاری کشورهای دیگر جهان از زوایای گوناگون قابل بررسی و مطالعه همه این زوایا بسیار مهم و ضروری به نظر می رسد. مطالعه دقیق این تجربه می تواند برای امروز ما راهگشا باشد و به بسیاری از پرسش های موجود در عرصه تبلیغ دینی، ارتباط با مخاطب جهانی، تعامل با ملیت ها و مذاهب گوناگون و حتی تأسیس نهادهای اجتماعی و مذهبی مردمی در جوامع چند فرهنگی پاسخ دهد و این نکته همان چیزی است که امام صدر در سخنرانی مشهور خود در دارالتبلیغ اسلامی قم به صورت غیر مستقیم به آن اشاره کرد. یکی از بارز ترین وجوه تجربه درخشان امام موسی صدر در لبنان ارتباطش با مسیحیان بوده و این موضوع همچنان پس از گذشت سه دهه از غیبتش مورد توجه و اهتمام مسیحیان لبنانی است. آنچه در این میان بر اهمیت این موضوع می افزاید این است که ایشان؛ نه از موضع یک فرد عادی و حتی یک روحانی ساده بلکه از جایگاه یک فقیه و عالم برجسته دینی به این میدان قدم نهاد و راه تازه ای گشود و به تجربه های جسارت آمیز و نو دست زد.

او فرزند بیت ۹۰۰ ساله مرجعیت و برآمده از محیطی عالم پرور و سنتی بود و خاندانی از بزرگان حوزه قم و نجف و جیل عامل را نمایندگی می کرد و حلقه وصل چندین شاخه از این شجره طیبه درازپای و سایه گس تر بود که اینک به فراخور شرایط اجتماعی جدید یکی از ثمراتش چون علامه بزرگ و نابغه کم نظیر شهید سید محمدباقر صدر به طهارت غیرمسلمانان فتوا می داد و ثمره دیگرش چون سیدموسی صدر در میدان عمل و صحنه زندگی به برقراری رابطه با آنان می پرداخت.

امام سید موسی صدر در مواجهه با سیل خانه کن و ویرانگر تبلیغات تعصب آمیز ضد اسلامی تصویری شگفت و متفاوت از اسلام و شیعه به جهان و خصوصا مسیحیان نشان داد که باعث شد ظرفیت های تازه ای برای ارتباط ایجاد کند تا جایی که حتی توانست از موقعیت خود در نزد پاپ ژان پل دوم برای حمایت از امام خمینی و انقلاب اسلامی بهره گیرد.

این تجربه یک آزمون تازه و نو برای روحانیت شیعه در تعامل با مسیحیت و گفتگوی بین ادیان بود و از همین رو نیز حساس و پرخطر. او نه تنها در نجف و قم هر روز به بهانه ای (مانند عکسی که از سخنرانی وی در جمع زنان بی حجاب به آیت الله خویی عرضه کردند و...) در معرض بدگویی بود، بلکه حتی در خود لبنان نیز به شدت در آماج حملات قرار گرفت.

با این حال به رغم همه تنگ نظری ها و بدخواهی های هم کیشان خود امام صدر توانست بیش از انتظار در این مسیر پیش رود و توفیق یابد. ویژگی ها و امتیازات فردی اش همچون دانش گسترده و هوش و نبوغ خاص و زیبایی و هیبت ظاهری در کنار تلاش و پشتکار بی سابقه اش باعث شد تا در مدتی کوتاه چنان موقعیت و محبوبیتی میان مسیحیان لبنان بیابد که کمتر کسی تاکنون بدان دست یافته است.

می گویند در یکی از دیدارهای ایشان با مخاطبان جوان مسیحی وقتی مدیر برنامه قصد دعوت او برای سخنرانی را داشت، گفت: «امروز کسی در میان ماست که با دیدن او احساس می کنیم دوباره عیسی مسیح در میان ما حاضر شده است.»

داستان ها و موارد متعدد از سطوح و اشکال مختلف روابطش با مسیحیان لبنان و کشورهای دیگر نقل شده و اسناد و تصاویر گوناگون از این تجربه ها موجود است که تحلیل و بررسی آن ها بسیار مهم است. شاید بتوان این روابط را به چهار گروه با اهداف و رویکردهای متفاوت تقسیم کرد:

#### ۱- روابط کلان سیاسی

گاه این روابط شکل رسمی و سیاسی دارد که در سطح کلان و ملی با هدف ایجاد هویت مستقل برای جامعه شیعه یا حل مشکلات اساسی طوائف و ادیان گوناگون مسلمان و مسیحی برقرار می شود. در این سطح از روابط او به عنوان مدیری برجسته و سیاستمداری بزرگ می درخشد؛ چنانکه حتی برخی از مسیحیان اعتراف می کنند که اگر قانون لبنان اجازه ریاست جمهوری به غیرمسیحیان می داد، او بهترین گزینه بود. در این عرصه او گاه با رؤسای جمهور و چهره های سیاسی رابطه صمیمانه برقرار می کند و گاه برای برقراری آتش بس میان فلسطینی های مسلمان و لبنانی های مسیحی به تحصن و اعتصاب غذای جنجالی دست می

## ۲- روابط فرهنگی و مذهبی

گاهی نیز این روابط صبغه دینی و فکری پیدا می‌کند و چه در سطوح رهبران مذهبی و چه در فضای نخبگان علمی و فکری با رویکرد آشنا ساختن آنان نسبت به حقیقت اسلام و تشیع و برقراری رابطه ای صمیمی و مثبت شکل می‌گیرد. در این زمینه نیز امام صدر توفیقات فراوان پیدا کرد که مشهور ترین تجربه مذهبی او یعنی سخنرانی کلیسای کبوشیه شاهد این مدعاست. این کلیسا در مرکز بیروت برای نخستین بار در تاریخ مسیحیت کاتولیک شاهد موعظه یک عالم مسلمان در آغاز ایام روزه مسیحی بود. او از حضور فعال و عزتمندانه در این موقعیت‌ها استقبال می‌کرد و از طواهری طبیعی چون انتشارتصویرش در زیر صلیب ابایی نداشت بلکه از این فرصت‌ها برای رفع نگرانی و ایجاد اطمینان در طرف مقابل و ابراز احترام به دین مسیحیت بهره می‌جست. همچنین مقاله ارزشمند او با موضوع اسلام و پاسخ به نیازهای قرن بیستم که در محفل برجسته و نامدار علمی با نام «الندوة اللبنانية» ارائه شد، بازتاب گسترده و مثبتی در میان نخبگان مسیحی یافت و نام او را در کنار بزرگانی از طوائف مختلف اسلامی و مسیحی چون یواکیم مبارک، جورج خضر و صبحی صالح ماندگار کرد.

حضور مکرر امام صدر در مجالس علمی دانشگاه‌های مسیحی و جلسات بحث و گفتگوی آزاد و انتشار مقالات و نوشتارهای دینی و فکری ایشان در نشریات چون روزنامه «النهار» به مرور باعث شد آن بزرگوار توفیقات روزافزون در حوزه فرهنگی و دینی پیدا کند.

## ۳- روابط اجتماعی و عمومی

اشتغال امام صدر به برقراری رابطه با نخبگان سیاسی و فرهنگی باعث نشد تا او از روابط گسترده اجتماعی غافل شود. او همزمان به شکل وسیعی با شهروندان مسیحی رابطه داشت و حتی در هنگام تأسیس مجلس اسلامی شیعه محل ساختمان این نهاد دینی اسلامی و نیز محل سکونت خود را در منطقه مسیحی نشین «حازمیه» انتخاب کرد. او در این راستا رابطه ای مودت آمیز و خاطره انگیز با همسایگان مسیحی خود در بیروت و دیگر شهروندان مسیحی در نقاط مختلف لبنان مخصوصاً مناطق روستایی جنوب لبنان برقرار کرد.

از آنجا که به دلیل تنوع جمعیتی و ترکیب جغرافیایی مناطق لبنان بسیاری از روستاهای جنوب هم ساکنان شیعی و هم ساکنان مسیحی دارند زمینه تاریخی این رابطه - بهرغم همه مشکلات و سوابق نزاع‌ها و درگیری‌ها - وجود داشت. امام صدر از این زمینه به خوبی استفاده کرد و رابطه اجتماعی موفق و اثربخشی را با این ساکنان مسیحی شکل داد.

از مشهورترین نمونه‌ها برای این نوع رابطه می‌توان به داستان بستنی فروش شهر صور اشاره کرد. این فروشنده مسیحی به دلیل خودداری همسایگان مسلمان از مراجعه به او در حال ورشکستگی بوده که به

عنوان آخرین امید و تنها راه حل به سراغ امام صدر می آید و مشکل خود را مطرح می کند. پس از مدت کوتاهی امام صدر به مغازه او مراجعه می کنند و ضمن سفارش دادن بستنی از او می خواهند که میز را بیرون مغازه بگذارد تا همه مردم ایشان را ببینند و بدین ترتیب دوباره به کسب و کار او رونق می دهند و او را نجات می بخشند.

همچنین نقل شده که یکبار کلیسایی دچار آتش سوزی می شود و عده ای از مسیحیان بنا بر برخی قرائن شایعه می سازند که این کار توسط مسلمان ها صورت گرفته است. این موضوع باعث ایجاد زمینه فتنه ای گسترده علیه مسلمانان می شود و اندک اندک دامنه وسیع تری پیدا می کند. در همان ایام نیز ساخت مسجدی در نزدیکی کلیسا آغاز شده بود و امام صدر برای آغاز کار ساخت مسجد و تشویق مردم به تأمین هزینه آن دعوت شده بود. ایشان ضمن دعوت مردم مسلمان منطقه به پرداخت مبالغی جهت ساخت مسجد اعلام می کنند که هرچه جمع شود میان مسجد و کلیسا نصف خواهد شد و برای تعمیر و بازسازی کلیسای سوخته نیز هزینه می شود. همین تدبیر هوشمندانه باعث می شود نه تنها آتش فتنه خاموش شود بلکه چندی بعد خود مسیحیان مسبب اصلی حادثه را که فردی مسیحی بوده پیدا و معرفی کنند.

۴- روابط شخصی و فردی

هنوز هم وقتی با مردم مسیحی لبنان از طبقات مختلف اجتماعی گفتگو می کنیم با شگفتی تمام درمی یابیم که بسیاری از آنان با امام صدر رابطه ای شخصی و عاطفی داشته اند و طوری از او سخن می گویند که گویی از یک دوست صمیمی و نزدیک حرف می زنند.

این نوع رابطه طیف های گوناگونی از افراد را دربر می گیرد؛ از نخبگان ادبی همچون حقوقدان و شاعر معروف «بولس سلامه» گرفته تا افراد عادی چون یک فروشنده یا راننده یا پزشک.

در این سطح از روابط امام صدر تأثیری عمیق بر افراد باقی می گذارد و آنان را اسیر محبت خود می کند. نگاه الهی او به انسان و دیدگاه خیرخواهانه او نسبت به همنوعانش چنان اثرگذار است که به مصداق روایت «کونوا دعاة لنا صامتین» (با زبان خاموش مردم را به سوی ما دعوت کنید) با عمل خود شوق به مکتب اهل بیت را در دل همگان می انداخت.

استاد رشاد فرزند بولس سلامه که خود شخصیتی برجسته است، نقل می کرد که یکبار وقتی پدرم از یک جلسه در شهر صور به بیروت برمی گشت امام صدر هم به همراه پدرم آمد و در ماشین او سوار شد. پدرم تصور کرده بود که امام صدر در بیروت کاری دارد و به همین جهت با او همراه شده است اما وقتی به بیروت می رسند پدرم متوجه شده بود که امام صدر تنها برای احترام به او، وی را تا بیروت همراهی کرده اند و قصد برگشت به سوی صور را دارند. او می گفت این موضوع چنان در پدرم تأثیر گذاشت که تا آخر عمر با شور و حالی خاص از این موضوع یاد می کرد و امام صدر را می ستود.

منبع: اخوت

حجت الاسلام محمدرضا زائری